

ACC. N:R M. 13514 : 1-19.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Västergötland* Upptecknare: *Walborg Larsson, Hättabäck*
 Härad: *Kind* Berättare: *Emil Pettersson, "*
 Socken: *Hättabäck* Berättarens yrke: *f. d. hem. ägare*
 Uppteckningsår: *1954* Född år *1878* i *Hättabäck*

Barnets vård och uppföstran n. förskoleåldern. LUF 98.
s. 1-19.

Skriv endast på denna sida

ACC. N:R M. 13514: 1.

Barnets vård o fostran under förskoleåldern.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Luf 98
/.

Samhällsgruppen är bonde- och småbrukarklassen under mitten och senare hälften av 1800-talet. Under första bonadsåret kallades barnet "fänunge" beroende på att det då låg lindat = "fånad". Först då kom därefter och varade tills barnet kom upp i skoleåldern. Pojkarna gick klädda i en slags rock som kallades "kaperack" och försura i små blänningar. När barnet började skolan kallades det småskoleunge och storskoleunge beroende på antingen det gick i småskolan eller folkskolan. Efter skolan blev det läsåldern eller "läsunge" beroende på att barnet då gick i konfirmationsläsningen.

ACC. N:R M. 13514:2.

Allmänt om övervakning o fosterh.

Fanns på gården äldre person eller syskon
hade de i regel uppsikt över småbarnen.
Barnet fick i regel krypa eller gå fritt
omkring på gården, man såg endast till så
att det inte slog ner någonting eller
skadade sig av något. Man sågade inte
lämna barnet utan tillsyn förän det
var i femårsåldern. Någon farmor eller
mormor brukade endelsvis barnet och
lära det "skick och folkaföra". Man
fördrade att barnen obetingat lydde för
äldrar och äldre personer även innan
de lärt skolat. Om barnen var olydiga
sade man urskuldande: "Det väser inte
vett och väggas på en gång." Ett annat
ordspåk man måste lära sig lyda innan

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

2.

man kan befälla."

Beträffande med- och förhållande till de vuxna.

Alla äldre personer tilltalades med ordet "Z". Omhetsbetydelsen förkom inte så mycket någon gång lekte och besökte man invid barnet. Det kallades att "slarva" med barnet. Barnet skulle vara tyst och lugnt samt inte avbryta äldre i deras samtal. Att säga och backa ansågs hövligt. Om barnet kom till ett främmande ställe och blev bjudet på kaffe skulle det inte bara doppa av bakarna utan också av ostbrödet. Att backa för vad man fått inriktades också.

Förbud i hotska.

Att ta i svampar var förbjudet då kunde man bli blind. Placka näckrosor vid en sjö gjorde att man fick "skabb". Gå till brunnen fick man inte då kunde "brunnkalen" ta barnet för spöken och skulle brändes härvid, men fonten ansågs som ett gott väsen. Om barnen vara snälla och lydiga kom fonten till dem på julaftan med presenter. För sataren var barnen rädda, mest beroende på att han var satig och dåligt klädd. Sataren hade annars ett gott anseende bland de vuxna.

Platstilldelning i hemmet.

Barnen hade sin sovplats i köket. I barn-
maren intill sov föräldrarna. Det späda barnet
sov i modrens bädd. I en vanlig soffa
kunde 2 barn ligga. Det kallades att
bädda sjuksäng. Barnet fick sållan
en egen sovplats förän det låst sig
fram och ansågs vuxet. Det var ofta
ont om platsen vid matbordet då
fick barnen stå vid en soffa eller
stol och äta. Lina Leber hade barnen
near det fanns plats i stugan. En pall
var barnens tillhörighet och en låda
med en del småplack.

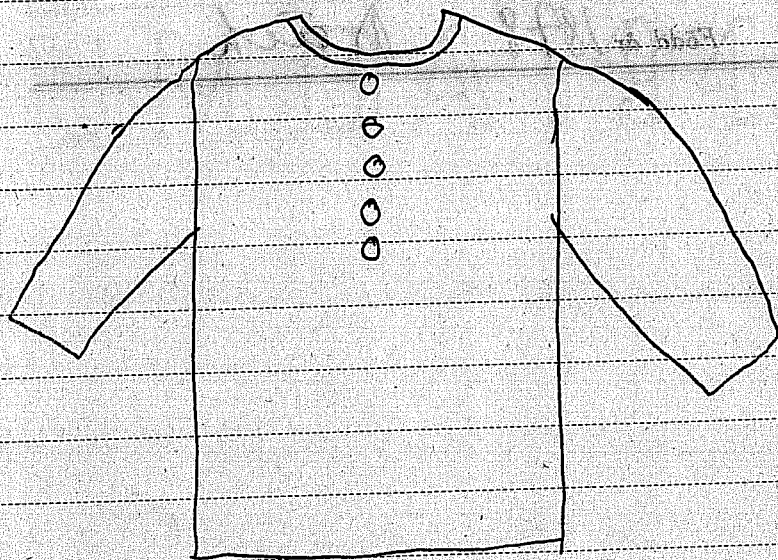
Klädedräkt.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6.

Wid 2-årsåldern ersattes spädbarns-
utstyrelsen av andra kläder. För poj-
karna var överplagget en bårrock
och för flickorna en klänning. De var
både av linne. Undrkläderna för pojkar
bestod av skjorta, livhöja och kalsonger
samt långa ullstrumpor. Livhöjarna var
spickad av vitt ullgarn. Flickorna hade
linne ("särk") någon gylletröja samt byxor.
På sommaren användes inga gylletröjor
annars var klädseln i hushållsack den
samma. Förkläden användes till både
flickor & pojkar. När barnen skulle vara
fina tog man på dem en blaga om hal-
sen. Den var antingen virkad eller av
bamullstygg med virkning i kanten.

ACC. N:R **M. 13514:7.**

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

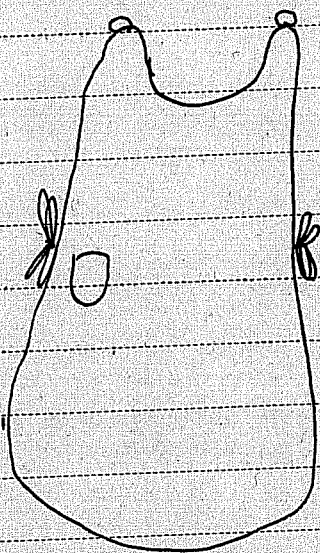

Käpserock för pojkar att

knäppa fram. Material linne
färg blå.

ACC. NR **M. 13514:8.**

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Förkläds till flickor och
pojkar, knäpptes på ax-
larna och knöts i sidor-
na, lika dant fram och
bak.

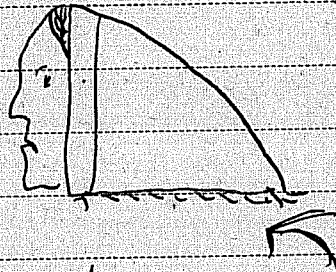
ACC. N:R **M.** 13514:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Halsklädet var en fyrkantig duk som la-
des i kresnibb om halsen och hölls
samman med en brosch. Spädbarnsmössan
användes så länge barnet inte kunde gå.
Därpå syddes mössor av vadmal i unga-
får samma modell som spädbarnsmössor.
 flickorna hade huvudduk.

Spädbarnsmössa

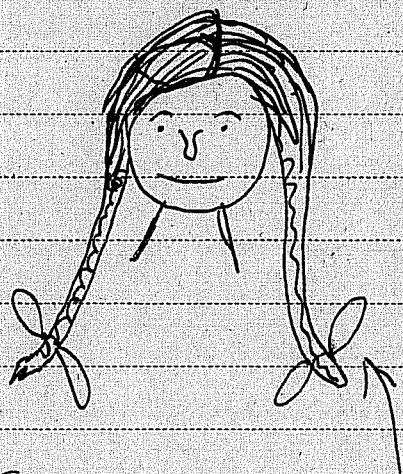

huvudduk

10) I bör fick barnen i regel ej förän de skulle konfirmeras = läsa sig fram. De gjordes då av grovt läder i form av känger. Byskonakansen antitades för detta arbete. De varo lika de vuxnas. Strumparna varo av hemsjunnst ullgarn. De stickades för hand. Även strumpbanden stickades för hand av ullgarn. Det var ett arbete som flickorna fick göra själva när de kom upp i 7-årsåldern. Pojkarna hade alltibland stöolar oo läder som kallades "brökestöolar." Till de riktigt små barnen syddes skor av mjukt skinn som kallades "fossor." Pojkarnas ettisplagg var en rock av vadmal svart till färgen. Flickorna hade en chal av ylle. Flickorna hade långt hår skilt i mitten och flätat i en fläta vid vard örat. Pojkarna klipptes tätt

ACC. N:R M. 13514: //.

intill hundsd. På skändsade man att
det var för att inte skolläraren skulle
kunna lugga dem.

Flicka med hårflätor Kortklippt pojke.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

//.

När annan vecka bytte man underkläder. Det kallades att "skeffa". Barnen hade, om hemmet inte var för fattigt, två omgångar kläder. På söndagarna och om man skulle gå bort tog man på sig en omgång rena kläder. De bättre lättnade nya kläder oftare än de fattiga, samt hade bättre snitt och kvalité på sina kläder. Alltså som barnen växte resattes deras kläder med större och rådare som var mer lika de vuxnas i snittet.

Föda & måltids seder.

12) Vid 3 till 4 års ålder ansågs barnet kunna bläsa sig själv vid måltiderna. Barnen åt samtidigt som de vuxna både på bjudningar och i vardagslag.

Att barnen stoda och äta motiverades
med att de då väkte fortare. Barnen fick
äta med en sked, kniv o gaffel kunde de
skada sig av. Prata vid bordet fick de
ej göra, "man skulle låta maten tysta
när." De bästa bitarna ville mor gäna
placka för sin minsta. Att lämna kvar
mat ansågs skamligt. Att läsa till o från
maten ansågs höviskt. Före maten: "Ökat
i Jesu namn, amen." Efter maten: " tack ga-
de Gud för maten, amen." Barnen lärdes
att säga tack för maten till föräldrarna.
Barnen fick äta samma mat som de
vuxna sedan de kommit ifrån den
ålder då de enbart levede på mjölk
och välling. En sackerbit ansåndes
att "muta" barnen med (muta = glädja)
Ett slags karameller som kallades

ACC. N:R M. 13514:14.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

bandisacku fick barnen någon gång.
Från balasen fördes gärna med en
päss kakor till de hemnavarande barn
men.

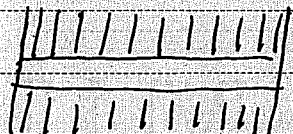
Fluggien o allmän sjukvård.

143
Händer och ansikte tvättades en gång
om dagen. Vid 4-årsåldern kunde barn
et klara detta själv. Om lördagskvällen
badades barnet i en träbalja med varmt
vatten och tvättades häst. I brist på
träl användes en kokt potatis som
träl. Enmat löss bammades häst ofta
med en finkam = luskam. Om sommar
badade barnen kallbad under uppsyn
av någon vuxen. Vid 1-årsåldern ville
man gärna låta barnen att säga ifrån

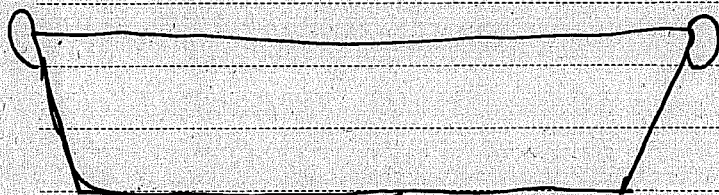
ACC. N:R M. 13514:15.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

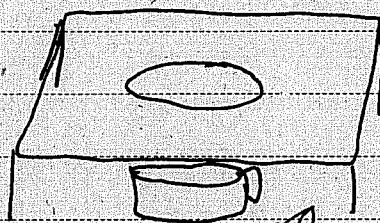
15.

Lusham med fädd
sittande fädder.

Badbalja av trä
längd 80 cm. djup 40 cm.

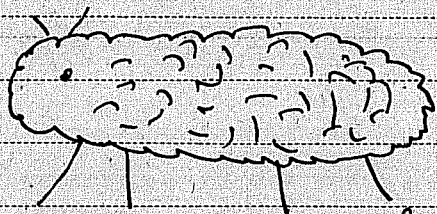
Stol för barnens
behov
(av trä)

När barnet knäligt och enuvigt lades
det gärna till sängs. När barnet var
glansigt i ögonen och händer febrigt
i pannan ansågs det ha feber. När
barnet var sjukt försökte man ordna
det en egen bädd, helst i närheten
av spisen. Om barnet skadat sig litet
lindrigt brukade man trösta det med
orden: "Det går bort kallas du gifte dig."

Lek. o. Leksaker.

De gamla på gården brukade mest uppsat-
sätta sig med barnen. Det lilla barnet
lag man i famnen och böjde läkna
ipå en fän upp mot ^{en lilla} hakan med orden:
"Ja kalle, fat balle ^{en lilla} i sterbuksen, poppask-
pen, pip i halsen." Leksaker förekom inte
så mycket. En grankatta som försatts med

Men fick man kor och hästar.

granbott = lksakska.

Honhus på samman hade barnen
en sandhög att lka i. I affären kom-
de man till jul köpa en lsgök till
barnen, den kostade omkring 25 öre.
Någon särskild lksaksmakare har ej
förskommit här på orten.

Bilder, sagor o visor.

Bilderböcker fanns ej här på orten
förrän in på 1900-talet. Sagorna som

beätkades handlade om samfundet o. holl.
I stället för visor sjöng man gärna en
psalmvers, både för barnen och medan
man gick i sitt dagliga arbete. Det som
föräldrarna beätkade för barnen hade
de hört beätkas av sina föräldrar o. s. v.
långt tillbaka i tiden.

Undervisning o. nyttiga sysselsättningar.

Under förskoleåldern lärde man barnen
kväls- bordsbön samt någon psalmvers. Gud
uppfattades såsom sträng och straffande
samt fördrands obönhörlig lydnad. Sjävr-
ten betecknades med ordet den "lajs"
och helstid "lajarum" När vårdsteken
det tillät tog man barnet med till kyr-
kan. På söndagen tilläts inga bullande.

Iskar, man fick ej klippa med saxar
eller gå till baneatena på grannstället.
Den vanligaste aftonbönen var "Gud som
harre" under böjan av 1800-talet följde
"Vår eller Herrens välsignelse". De första
sysselsättningarna för barnen i allmänhet
var att låra in ved och vatten. När
de kom upp i 10-årsåldern kunde flickorna
sticka strumpor, och pojkar hugga ved.
Att hjälpa hända i sina sängar, diska och
städa hörde till flickornas plikt. Pojkarnas
var att hjälpa till i ladugård och på lag,
när de hunnit upp i 10-12 års åldern.